

К'яра Мастосянні в фільмі «Марчелло міо». Режисер Крістоф Оноре. Франція, Італія, 2024.

фінальна сцена на пляжі з «Солодкого життя» Фелліні. Фільм насичений ремінісценціями з «Розлучення по-італійськи» Вітторіо де Сікі та інших картин визначних режисерів. Проте стрічка не намагається механічно копіювати сцени класичних фільмів, насправді режисер і акторка «знімають перед ними капелюха». І в результаті виникає дивовижно духовна, несумна історія, в яку вписується дещо приземлений гумор Катрін Денев, котра грає в ній «холодну маму», тобто саму себе.

«Несправжній фільм про справжніх людей», як характеризує його Оноре, наповнений не тільки пошуками алюзій. Стрічка дає можливість побачити вписаних у «гру» відомих акторів Стефанію Сандреллі, Ніколь Гарсія, Фабріса Лукіні, композитора Бенжамена Біоле й самого режисера Крістофа Оноре. Також добре вписується в сюжетну канву єдиний придуманий персонаж-друг К'яри британський військовослужбовець-гей Колін (актор Х'ю Скіннер) представник штучної свободи туманного Альбіону, що протистоїть материковій свободі й артистичній моделі існування. Наявність цього персонажа відтінює тонку вразливу натуру французької акторки К'яри Мастосянні, дозволяє їй стати істинною дочкою свого вільного батька й, за висловом Катрін Денев, мати «його вираз обличчя, але не його обличчя».

Найбільш ефектною у фільмі є яскрава сатирична замальовка сцена телевізійного ток-шоу, в якому К'яра дещо змінює наскрізний образ батька, трансформуючись у героя, якого він грав у фільмі «Джинджер і Фред» Фелліні (1985). Зворушливий образ доньки, яка намагається вирватись з-під опіки владної матері, накладений на зосереджену й дещо ексцентричну манеру існування в ролі й житті її батька, зіштовхується в цій визначній сцені з агресивністю телевізійних шоу, які щосили намагаються принизити своїх гостей, аби наблизити їх до бульварних смаків глядача. К'яра зрештою тікає зі студії, як тікав колись Мопассан від Ейфелевої вежі, а її славетний батько від нав'язливої опіки.

Хроніка смерті жіночої душі у «довгому Середньовіччі»

Анастасія Канівець

«Лазня диявола»

Режисери і сценаристи Северін Фіала, Вероніка Франц
Оператор Мартін Гшлахт
У ролях: Аня Плашг, Марія Гофштеттер, Давід Шайд,
Біргіт Мініхмайр та ін.
Австрія, Німеччина, 2024

XVIII століття. Епоха Просвітництва, Велика французька революція, що ознаменувала собою не лише кінець століття, але й без перебільшення нову сторінку в історії людства... А ще продовження так званого «довгого Середньовіччя», коли громади століттями жили без змін, в плані як побутовому, так і світоглядному. Таке безконечно довге середньовіччя панує і в австрійській громаді, в якій живе героїня історичної драми Северіна Фіали й Вероніки Франц «Лазня диявола».

«Жіноча» історія стає все популярнішою (з дозволу читача, свій аналіз відкриваємо маленькими екскурсами в царину історичного знання), і кінематограф віддзеркалює і ці нові тенденції «Лазня диявола» тому яскравий приклад. «Жіноча» історія далеко не така яскрава, як «чоловіча». У ній майже немає гучних битв, куди менше захоплюючих політичних інтриг і відкриттів, що змінили світ. Жіночий світ минулого це переважно «тихий» світ повсякдення, де у щоденній рутині непомітно для стороннього ока розгорталися людські драми, гідні пера Стріндберга.

Однією з найтемніших сторінок історії повсякдення, і зокрема «жіночої історії», є дітовбивства чи не крайній ступінь злочину, що до нього вдавалися часто не патологічні убивці, а геть звичайні, лишень доведені до відчаю, люди. Сценою дітовбивства і відкривається «Лазня диявола», задаючи тон усій похмурій оповіді. Похмурій у всіх відношеннях: камера Мартіна Гшлахта («Срібний ведмідь» Берлінале за видатний мистецький внесок) у неквапних планах, у вивірених композиціях, старанно притримуючись сіро-коричневої гама, вимальовує картину життя загубленого між лісами й озерами поселення. Підкреслено стримані кольори, підкріплені повільним темпом кінооповіді, передають гнітючу атмосферу середовища, що в ній, здається, відмирає будь-який живий, творчий первінь. У прямому сенсі слова сірі будні, які перетворюються на тонко нюансовані кола пекла. «Труди і дні» кожного члена громади суворо регламентовані, все життя від народження до смерті

Аня Плашг і Давід Шайд у фільмі «Лазня диявола». Режисери Северін Фіала і Вероніка Франц. Австрія, Німеччина, 2024.

здається визначеним наперед і закріпленим багатьма поколіннями предків. Горю людині, що не вписується в задані життєві патерни!

Саме такою є Агнес, молода жінка, якій за недовгий екранний час судилося пройти шлях від весілля до злочину. Власне, майстерність і постановників, і виконавиць головної ролі проявилася зокрема в тому, як плавно, послідовно й переконливо відбувається розвиток точніше сказати, не розвиток, а поступова деформація і руйнування особистості героїні. Акторка і співачка Аня Плашг створює переконливий образ Агнес, ніби вкритий патиною минулого і водночас зрозумілий сучасній жінці. Яким би далеким від нас не видавалося XVIII століття є вічні речі, зокрема, «притирання» молодої дружини до нової сім'ї. Промовиста деталь: свекруха, чи не щодня приходячи до сина і порядкуючи в нього у домі, як у власному, розвішує горщики й казанки на гаки, бо «так правильно». Тим часом, Агнес кладе їх гіркою поруч із плитою, бо так їй зручніше. Конфлікт поколінь в одній сцені! З отаких сцен, гострота і драматизм яких все наростають, поступово складається картина далеко не золоті клітки, що в ній опиняється жінка. Звісно, Агнес можна дорікнути у браку волі: вона не може дати відпір владній свекрусі, не може порозумітися зі своїм досить-таки добродушним чоловіком, не може захистити свою нову дружбу, що могла б стати віддушиною у тоскних буднях... Утім, і тут героїня є нещасливим продуктом епохи, адже від жінки і чекали сумирності та покори. Закінчується все, як і передчуває глядач, вибухом: клінічною депресією, а потім і злочином. Боячись накласти на себе руки, щоб остаточно не загубити душу, Агнес іде на менший за релігійними мірками гріх вбивство щоб бути страченою. За тими ж «християнськими» мірками

обрано жертву: нею стала випадкова дитина, безгрішна душа якої нібито мала одразу потрапити до раю... Найстрашніше у фільмі коротенький титр на початку: «За історичними протоколами». І короткий коментар наприкінці: історія Агнес не одинична, таких випадків було зареєстровано сотні. Суспільні й релігійні обмеження, що не давали людині керувати власним життям, давали отакі страшні «збої» і стосується це далеко не лише Австрії часів Агнес.

Фільм часто означають як горор (або, точніше, як фолькгорор), але з таким означенням важко погодитися: мета «Лазні диявола» не налякати глядача, а, пробачте за своєрідний каламбур, змусити його жажнутися перед темними сторінками минулого. Насамперед це базована на історичних дослідженнях похмура історична психологічна драма, свого роду антропологічні студії мовою ігрового кіно. Глядач з розмаху занурюють в атмосферу «довгого середньовіччя»; тут нічого не пояснюють, але, поступово проживаючи з героїнею її недовге й небагате зовнішніми подіями, та внутрішньо напружене, наповнене щоденними випробуваннями життя, розумієш все і без слів. Є тут і символізм, ненав'язливий, вписаний у тканину життя як вилонений з озера коров'ячий череп. Глядач поринає не лише в тодішній побут, його затуляє й у світ вірувань так само похмурій і непривітній, як і світ довкола.

Попри документальну основу і ретельну реконструкцію минулого у фільмі, під час перегляду не полишає відчуття, що творці стрічки дещо згустили барви. Створений ними образ минулого сильно нагадує стереотипну картину Середньовіччя, такі собі в буквальному сенсі «темні» віки, де всі носять мішкватий темний одяг, живуть у напіврозвалених хижках і розважаються ходінням у церкву і палінням відьом. Тоді як і в ті часи любили яскраві барви, вміли розважатися і любили сміятися. Тож не слід забувати: «Лазня диявола» це передусім кінематографічна історія депресії та злочину. Окремий ракурс жіночої історії у «довгому Середньовіччі».